

sed etiam *aequali misericordia* collatas effectum in altero nancisci posse, in altero non item.

Deinde S. Theresiam loquentem facit, quae quidem notitia interioris vitae fuit maxime insignis. Sed satis superque ex illo libro deprompsimus. Unum addere placet. Ille, quem Ecclesia non solum inter sanctos retulerit, sed etiam inter omnium fidelium Doctores, quem in officio praedicit *tutum et planum iter* ad Christianam perfectionem demonstrasse, omni asseveratione docet, si duo parem gratiam acceperint, fieri posse, ut alter obsequatur, alter non item, et ad *omnium* sanctorum *omniumque* Christianorum consensum provocat. Id Bañez sophisma appellat, fructum ignorantiae, viam quae vergat ad Pelagianismum. Utram ingrediamur viam, utrum sequamur ducem, S. Franciscum Salesium, Ecclesiae Doctorem, an Dominicum Bannesium?

17. Quomodo excitata controversia revixerit.

Apostolicae Sedis decretis studiisque superiorum utriusque Ordinis et conventuum generalium sopita visa est concertatio. Et quieverat annos complures, quum repente eodem fere tempore et in Gallia et in Hispania et in Belgio excitata est. Cuius id culpa factum est? Nec Praedicatores nec Iesuitae primi ad arma rediere: quidam ex Ordine Carmelitarum discalceatorum, P. Antonius de Matre Dei, Salmanticae in suo „Cursu theol. Salmant.“, et Oratorii Parisiensis Pater, Gibieuf, in libro „De libertate creaturae“ anno 1630. ad Molinae per 30 censores Romanos condemnationem provocarunt. E quorum consensu Serry indicium veritatis apparere dicit; scripsisse eos *nullo inter se collato consilio, sed uno aspirante veritatis studio*¹. At verum minime fuit, quod scriperant; ipse Serry initio libri enumerat, quicumque unquam censores interfuerint congregationibus, ponit autem nomina omnino 17 eorum, quibus aliquod aliquando examen de Molinae libro creditum sit, e quibus Bovius certissime illum absolvit. Mirari debemus, quid utrumque nullo collato cum altero consilio ad eandem fabellam divulgandam moverit. Respondent litterae Iansenii; ad Iansenianos, qui tum controversiam susceitarunt atque agitarunt, convertere animos debemus.

Proprium semper fuit ac peculiare magnis haeresibus, ut non solum multos e sinu Ecclesiae Catholicae ad se raperent, sed intra ipsam errores affines seminarent. Nec mirum; nam illae late propagari non possunt, nisi ad ingenia vitiae aequalium sese applicarent. Ea autem Ecclesiae filiis vel cum ceteris communia sunt, vel saltem consentanea ac propinqua. Tempestas enim quum ramos ab arboribus avellit, reliquam omnem frondem concutit, et vapores mali, quum morbos pariunt mortemque afferunt multis, etiam superstitem valetudinem aliqua contagione afficiunt. Sic

¹ Praefatio §. 3.

errores Arianorum, Pelagianorum, Nestorianorum, Eutychianorum, non solum a corpore Ecclesiae plurimos divellerunt, sed ipsam magnopere perturbarunt. Item Protestantium secta errores affines Baianorum et Iansenianorum proseminavit. Quae affinitas et in similibus de libertate ac gratia opinionibus cernitur, et in contemptu atque abiectione traditionis catholicae, quae erat ipsa Patrum theologia per Scholasticos explicata, aucta, amplificata. De Baio supra (p. 182) diximus. Sed eodem animo fuerunt illius amici atque discipuli, maxime Iansonius, qui odium *Scholae* transfudit in Iansenium. Is, quum studiis operam daret Lovanii, primum inter aequales locum obtinebat. Ubi ad theologiae studium in collegio Hadriani VI. accessit, cui tum Iansonius praerat, eius in se oculos convertit. Sperabat ille, se adolescentem ingeniosum, civem suum, suis opinionibus imbuere posse. Paucos igitur menses secum in collegio commorantem ita sibi amicitiae ac familiaritate devinxit, ut ei addictus fuerit, quoad vixit, eiusque iniquam studii theologiae rationem amplexus sit. Nam in Gallia, quo Lovanio se contulit, cum Vergerio, quo studiorum socio illic usus erat, hac singulari ratione pertractantem S. Augustini scripta invenimus. Aetius sine dubio, postquam Lovanium rediit, se ad Iansonium applicavit. Cuius consuetudinis et Iansonii de carissimo alumno expectationis evidens testimonium est in huius litteris¹ a. d. X. Cal. Mai. 1622. datis: „Solsti [Conrarius archiepiscopus Armachanus] me inscio ad senem [Iansonium], qui est maximus aetate Latomae [academiae Lovaniensis], venerat. Is ei exposuit, de Boëtio [Iansenio] quid sentiret; quem ita mirifice delectavit, ut per unam alteramve horam laetitia gestiret nec continere voluptatis significationes posset. Qui discedens illi mandavit, ut Quinqvarbo [Iansenio] diceret, ut veritati [quam suam Augustini interpretationem vocabat] adhaeresceret neve Pacuvium [Iesuitas] timeret.“ Valerius quoque Andreae significat, quanta quamque concors fuerit magistri discipulique coniunctio².

¹ Lettres de M. Corn. Iansenius à M. Jean Duverger de Haurane par Fr. du Vivier, Cologne 1702. p. 68. Quam editionem cum fletorum nominum interpretatione quidam ex illius laudatoribus vulgavit.

² Biblioth. Belg. p. 149.: „Pari felicitate palaestrae deinde theologiae nomen dedit haesitque lateri Iacobi Iansonii gentilis sui, viri in omni pietatis ac scientiae genere vere eximii, quem ut parentem observabat et apud quem paene filii loco erat.“ Coepisse Iansenium theologiae studium Lovanii in collegio Hadriani VI. ibique imbutum esse Iansonii rationibus, testimonium est in libro qui inscribitur: Haeresis Iansenianae praecipua effugia, parte II.

Quare mirari non debemus, Iansenium eam viam ingressum esse, qua Iansonius Baium secutus praecesserat: ut solitarium in uno Augustino studium collocaret et scholasticos fastidians contemneret; idque ipsum didicisse, quod in Baio Ecclesiae damnarat: nos libera eligendi potestate ab omni necessitate soluta carere.

Quodsi affinis est Protestantismo Iansenismus, fieri non potuisse videtur, quin in illum Ordinem offenderet, quo Divina Providentia ad Protestantismum scientiae afferri propagandum usa potissimum erat, nec solum de singulis erroribus, quos Baius et Iansenius Calvinum secuti docuerant, sed etiam de ipsius disciplinae ratione disceptari necesse fuit: ut traditionem theologiae per *Scholam* propagatam illi impugnarent, hi defenderent. Quod factum esse compertum habemus. Saepe Lessius in litteris familiaribus ad Bellarminum missis conqueritur, Iansonium sociosque non solum pergere illa, quae Ecclesia in Baio proscripserit, docere, sed imprimis scholasticos despiciatui docere¹. Miratur rem Romae negligi malumque aliquod futurum prospicit. Id de Ian-

p. 104. Idem dicit Tournely, De gratia Christi I. 321; et Leydecker, Protestans, De Corn. Iansenii vita, l. I. c. 1. et 2. Amicus quoque ipsius, Otto Zylus, testatur eum Lovanii ad theologiam accessisse.

¹ „Persuasum habent, se omnes universitates Italiae et Hispaniae correcturos et saniora dogmata docturos, quas putant pelagianizare. . . Ipsi modo a doctrina suorum maiorum [in universitate Lovaniensi] recesserunt, scholasticos reiecerunt et nihil sibi praeter Augustinum reliqui fecere, quem sibi soli videntur intelligere. . . Hanc autem tragoediam excitavit in nos Michael [Baius]“ (Litterae 25. Sept. 1587). „Putant Societatem errare et academias Italicas et Hispanicas *καταρκεν* et se solos *σωσσειν*“ (Litt. 26. Ian. 1588). „Hanc unam [propositionem, qua asserimus omnibus pro loco et tempore dari auxilium sufficiens, ut possint vitare peccata et pervenire ad fidem, poenitentiam et salutem] asserunt in sua Antapologia profectam esse ex officina Fausti, Galliarum Episcopi, et DD. scholasticos eius lectione fuisse deceptos, quod miror ego ab Illustrissimis Dominis [Cardinalibus] tolerari; notant enim aperte omnes DD. scholasticos ignorantiae et erroris in quaestione, quae pertinet ad fidem. . . Itaque vehementer mirantur multi, cur videatur istis Dominis [Cardinalibus] adeo difficile censere de istis propositionibus et earum contradictoriis; quodsi metuant, ne Facultas haec laedatur, si statuatur de istis propositionibus ex veritate, faxit Deus, ne aliquando Ecclesia ab ipsa laedatur“ (Litt. 13. Iun. 1591). Plura addere possumus, sed satis dixisse videmur. Ut Lessius, ita P. Manaraeus, quum reutilisset, plures in Belgio propositiones Balf erroribus affines ab eius amicis proponi, se timere non dissimulavit, nisi eiusmodi licentiae Roma occurreret, „ne ex his seminibus doctrinae producerent aliquando, quae difficiliss evelerentur“ (Litt. P. Manaraei ad P. Aquavivam 11. Sept. 1591. in Codice MS. saepius laudato).

senio verum fuisse, dolemus omnes; quantis fluctibus calamitatum illa haeresis Ecclesiam inundavit! Opinabatur Iansenius Ecclesiam per scholasticos ad Semipelagianos errores reductam esse; ergo ut depravatam per saecula Augustini doctrinam in veterem dignitatem splendoremque vindicaret¹, suum „Augustinum“ scripsit. Quo libro maxime Molinam et Iesuitas aggressus est, quos primos contrariae sententiae propugnatores esse arbitrabatur. Nescire se dicit, quo fato evenerit, ut semper cum Iesuitis sibi luctandum sit²; in eam autem opinionem venire, ut Deum eius rei auctorem putet, a quo impelli videatur, ut, ubicunque versetur, calamm in Iesuitas acuat³. Dilexerat Iesuitas aliquando atque in Societatem ingressurus fuerat. Qua igitur re motus tam acre tamque perpetuum in eos certamen suscepit, quos non posset non magni aestimare? Credo, quia studiorum disciplina ac ratione utrorumque nihil poterat esse magis contrarium.

Plus quam in dictis ac ratiocinationibus in factis argumenti esse solet, illis potissimum, quae saecula complectuntur. Factum autem esse nemo negat, ut Baiani ac Ianseniani, quum pugnam contra traditionem theologiae, quae e schola proficisceretur, inissent, summum impetum in Societatem Iesu converterent. Unde nihil certius concluditur, quam quod rebus omnibus disceptationi-

¹ Iansenius Nonis Aprilibus a. 1621. de „Augustino“ scribens intimo suo sic ait: „Sa doctrine est si peu connue parmi les évangants non de ce siècle seulement, mais de plusieurs siècles passez. Car pour vous parler naïvement, je tiens fermement, qu'après les Héretiques il n'y a gens au monde qui aient plus corrompu la théologie que ces Clabaudeurs de l'École, que vous connoissez“ (p. 31.). Alia testimonia e maximo eius opere sumpta apud Tournely, De gratia I. 327 s.

² 96. lettre de Jans. 1631. p. 239.

³ 66. lettre du 14 Mai 1627: „Il semble que Dieu veuille que partout où je me trouve mes travaux se tournent contre Gorphoroste (Molinistes).“
Subsidia inquiri „pour rembarrer les Gorphorostes“ (37. lettre, 8 Juillet 1622. p. 112.). Quum vero piis sodalitatibus et animarum cura plurimum proficere apud studiosos adolescentiam Iesuitas videret, Oratorianos sibi benevolentia devinctos Lovanium ascribere adolescentem in manus tradere constituit: „Je songe à leur faire tomber entre les mains toute la jeunesse avec le temps“ (60. lettre, 12 Oct. 1626. p. 175.). Eodem consilio effectit, ut a Facultate Lovaniensi apud Praedicatorum sacri rosarii sodalitas litterarum studiosis institueretur: „Si les Jacobins sachent à bien s'acquitter des exercices de piété, ils mettront les Jésuites presqu'en chemise“ (36. lettre, 4 Fév. 1619.). Nihil mirum quod curis pugnae perpetuis valetudinem suam affectam queritur: „Concertatio assidua.“ inquit, „cum Chimæris, quas nosti, infirmitatem mihi peperit“ (23e lettre, 11 Fév. 1622. p. 49.).

busque exponendis supra intelleximus: Societatem et arcte illam scholasticorum traditionem tenuisse et constanter explicasse.

Minus autem in illa secta roboris fuit, ab Ecclesia praesertim iam paene confecta, quam ut sola praelium sustineret. Quaesivit igitur atque invenit, quos sibi foedere coniungeret: primum legis civilis doctores in senatu Parisiensi et consilio publico Bruxellensi, quibus quodammodo innatum esset odium in omnem spirituale iurisdictionem eiusque tamquam arcem ac praesidium, Sedem Apostolicam; deinde Bataviae Protestantes, quorum prelis usa ingentem molem libellorum ac calumniarum per Europam dispergendo venena sua effudit, quibusque persuasit, ut Iesuitas expellerent, quo grave vulnus Ecclesiae in illis locis inflictum est; denique regum Ministros incredulos rerumque publicarum perturbatores, a quibus adiuta et in Gallia atque Belgio et in Hispania, Italia, Lusitania, Austria, postremo omnibus locis ad internectionem pugnare cum praecipuo adversario, Societate Iesu, et ea traditione atque auctoritate, quam illa tuebatur, instituit. Nec vero sola agebatur traditio theologiae, sed fides, philosophia, ipsa denique studia humaniora. In his omnibus litterarum partibus Ecclesiastica consuetudo Societati propugnanda fuit; id quod ea moderatione praestitit, qua conditor parensque Ignatius regulas eius, vitam, actionem impressa esse voluit. Itaque et scholasticam theologiam studiosissime coluit, et positivae notitiam adiunxit. Et in scholastica quidem theologia veteris scholae S. Thomae de gratia et libertate traditionem quam firmissime teneret, eam ita magis explicare studuit, ut quaestionis theologiae difficillimae expediendae viam non prima ostenderet, sed tamen complanaret. Magnorum scholae doctorum sententiam, non solis verbis ac litteris inhaesit. Philosophiae rationem veterem quam summi faceret, omni virium contentione ad scientiam naturae tum efflorescentem incubuit eiusque mirificos progressus admirata est. In studiis humanitatis more maiorum educationem pueris Christianis convenientem cum gentiliu auctorum tractatione coniunxit eamque scholarum veterum rationem ita tuita est, ut nec ad vitae quotidianae usum omnia dirigeret, nec pietati exaggeratae aures daret¹. Eo pugnandi genere magnas res Societas effectit, sed eodem in virorum religiosorum incurrit offensionem. Quae quanta esset, praeter cetera Bannesianorum controversia demonstravit. Acces-

¹ V. quae ea de re P. Pachler in „Stimmen aus Maria-Laach“ disputavit a. 1879. et 1880. et praclarum Caroli Daniel S. I. librum: Des études classiques.

serunt magnarum societatum obtreccationes atque adeo quorundam Sociorum a recto itinere aberrationes. Quibus omnibus rebus abusi Ianseniani socios sibi pugnae asciverunt; imprimis autem — ut ad propositum redeamus — temporis opportunitate tum usi sunt, quam de gratia concertatio exarsit.

Iansenianorum primus ac praecipuus error in hoc versabatur, ut ademptam primo peccato humanae voluntati omnem eligendi optandique potestatem dicerent hominemque vera necessitate compulsam indeliberate eum sequi motum, quo vehementius vel a mala cupiditate vel a gratia incitatus esset. A quo errore quantum distet sententia Bannesianorum, evidens est. Hi enim hominem, sine eligendi facultate, necessitate compelli ad agendum prorsus negant; affirmant autem veram in quaque re et plenam manere potestatem aliter atque cupiditas aut gratia impellat agendi. Cur Dei praedeterminatio necessaria sit, rationem petunt non ab imbecillitate peccantis, sed a conditione omnis creatae naturae, quae nisi adiuvante prima causa nihil agere possit. Nihilominus Ianseniani formulis¹, distinctionibus², argumentationibus Bannesianis se tegere conati sunt, ut nihil aliud agere viderentur, nisi commune adversarium, Molinistas, exagitare.

Peropportune accidit Iansenio, quod amicus eius, Gibieuf, Oratorii Pater, libro de Divina et humana libertate conscripto pervulgatam scholae libertatis definitionem impugnavit eamque alia praepostera commutavit. Neque enim recipi Iansenii error prius potuit quam libertas arbitrii obscurata est. Laetabatur *glacem rumpi*³ a Gibieuf, libroque summo pere delectatus eum cum

¹ Imprimis illa: Gratia per se efficax, gratia versatilis.

² Illa potissimum abusi argumentatione, quam quidam Bannesiani ex condemnatione Sempipelagianismi ducunt, quum pro concessio habent, illos haereticos gratiam ad initium fidei necessariam esse non negasse.

³ 89. lettre, 8 Avril 1630. p. 229.: „Il sera bon que Semiriste (Gibieuf) rompe la glace.“ De eodem libro in epistolis 82. et 85. loquitur Cuius etsi non omnia sibi probentur, id tamen, de quo potissimum agatur, se comprobaturum dicit. Id autem, quod et ipsi et Vergerio placuit, fuit negatio illius libertatis definitionis, quam a philosophia Peripatetica mutuati scholastici communem fecerant. Atque etiam dogma, h. e., doctrinam Iansenianam, Vergerius in approbatione dicit a Gibieuf, ne quem offenderet, *obscure* significatum esse. „Indifferentiam,“ inquit, „quam non Platonica, i. e., Divina, sed Peripatetica disceptatio in puram putam libertatem induxit, hic auctor ita eliminat, ut mirum sit eam *aliquot retro saeculis adolescentiori scholae usque adeo placuisse*. Licet, ne quid eruditioribus viris detraheretur in eorum operibus, quod hic pro palaturo dogma *delitecat velut in semine* vel tanquam e silice, non mentis

Vergerio approbavit. Sed idem, cui tanta cum Gibieuf necessitudo intercederet, brevi ante quam Patres de S. Carmelo *Cursum theologicum* viderentur, Salmanticae venerat ibique, quidquid poterat, contra Iesuitas molitus erat. Eum Doctores Lovanienses Madritum miserant, qui suas in Societatem quiescens Regi persuaderet. Ea usus opportunitate Universitatum Hispaniae professores societate et foedere sibi adiungere studuit¹. Nihil igitur admirandum est, fabellam eandem de 30 censoribus simul Lutetiae et Salmanticae venditam esse. Sane nec Gibieuf nec Antonius a Matre Dei, quam falsum esset, quod audissent ac narrasset, sciverunt. Nec cautiore fuerunt quidam Praedicatorum, qui mox praeunte sectati sunt. Nam Duacenses a. 1634. Alvarezii „Historiae Pelagianismi“ alteri editioni, Lemosium appellantes, ascripserunt: triginta iudices cum Clemente VIII. et Paulo V. Pontificibus existimasse, a *Thomistis* contra Molinistas veram SS. Augustini et Thomae doctrinam propugnari². Nec eo loco se continuit Ioannes a S. Thoma. Is enim a. 1637. e Pennae commentariis quaedam attulit, quibus Salmanticensium narrationem confirmaret, et quod Iesuitae per annos sex siluissent, pro argumento veritatis habuit³.

Ita illi temere Sedis Apostolicae edictum, ne quis Molinistarum doctrinam notaret, vel transgressi sunt vel declinarunt, quum ad Consultorum Romanorum censuras, quas et hi tanto consensu tulissent et Pontifices non infirmasset, provocarunt, et quam hi molem irruentibus fluctibus obiecerant, eam illi per ruperunt. Iam etiam libri contra Societatis doctrinam vulgati

contentione tamen, sed attentione, non praedudicando, sed obaudiendo, excudendum. Tanti vero interfuit, non ignorari, nihil ad nostram, quae vel bona vel mala est, voluntatem illam aequalem animi librationem pertinere, ut ex hac potissimum hallucinatione in vitam animi, quae gratia est, *ἀποκρίψεται*, quae theologorum animum etiam nunc distrahit, dimanarint.“ Quomodo ille pro Iansenianis „ruperit glacem“ ex hoc loco intelligi licet: „Doctet [Augustinus] *libertatem arbitrii opponi* limitationi et servituti, non universim *necessitati*, nec tam importare indifferentiam, quam eminentiam . . . eius forma, quantum ex eius [Augustini] dictis elicitur, debet esse *amplitude* creatis rebus supereminens.“ Et: „Respondeo Divum Augustinum significasse vitam Dei generationemque Filii eius itemque praesentium rerum esse actiones liberas, etsi cum immutabilitate et necessitate coniunctas“ (L. I. cap. VIII. p. 51.)

¹ Eum Salmanticae fuisse et compluribus eius ad Vergerium epistolis intelligitur; idem narrat Henao in „Scientia media historice propugnata.“

² Serry, Praefat. p. V.

³ Disp. 20. in L. p. art. 6. p. 688.

sunt, et in Gallia quidem a. 1644. Tolosae (scriptum erat: Venetiis a. 1607.) quidam tacito nomine (qui erat Reginaldus Ord. Praed.) „Quaestionem theologicam, historicam et iuris pontificii“ edidit, adhibitis, ut Serry censet, commentariis Iacobi Le Bossu. Est autem hic libellus locis mutilatis vel depravatis contextus, scriptus per manifestam Pauli V. et Urbani VIII. decretorum iniuriam. Quamobrem Reginaldus falsum et locum et annum („Venetiis 1607.“) libro inscribendum censuerat, quamquam locos e libris, qui post a. 1607. editi erant, in suum ineuleavit. Sed ad eum se applicarunt, quicunque postea rem illam contra Societatem Iesu tractarunt.

Iesuitae, ubi tacendo culpam fateri dicebantur, diutius tacendum non putarunt. Sed praeclaris Ripaldae et Annati refutationibus nihil profectum est. Sopitus ignis erupit, iamque ii, qui eum ad id tempus clam excitaverant, in publicum prodierunt. Ianseniani, Sacrae Sedis iudicio condemnati, eo dolo uti coeperunt, ut Molinianam „haeresim“ tollendam conclamarent. Iis igitur nihil poterat esse acceptius censuris illis, quae Actis ac Diariis Pennae, Lemosii, Coronelli, Le Bossu continebantur, et illa bulla, qua Paulus V. Molinam condemnasse dicebatur. Huius quidem editor Iansenii „Augustini“, Libertus Fromondus (Vincentius Lenis), mentionem facit in eo libro, quem contra Petavium et Dechamps, Patres Societatis, conscripsit¹; qui se vidisse bullam dicit, „qua 50 Molinae propositiones proscribantur omnisque controversia pro SS. Augustino et Thoma contra Petavium et Ricardum (Dechamps) decidatur; ea si promulgaretur, debellatum fore.“ De quinque Iansenii propositionibus quum ageretur, Ianseniani quoque, ut mox videbimus, illam censuram appellare nunquam destiterunt. Qui cur illas contentiones excitarent, facile est rationem reddere. Nam plurimum eorum intererat, ut renovata controversia discordiam inter adversarios suos, theologos catholicos, atque imprimis familias religiosas sibi invidias accenderent. Atque etiam se latere posse et controversiam theologicam in alium campum traduci sperabant. Haeresim autem suam gratiae a se efficaci integumento velabant, tuebantur, prosemnabant. Neque enim illis mendaciores unquam religionis depravatores videntur existisse. Itaque mirari non debemus, etsi Iansenius suo libro ut omnes scholasticos, ita S. Thomam impugnaverit, eius autem sectatores *Thomismum*

¹ „Theriacae adversus Dion. Petavii et Antonii Ricardi [Dechamps] libros de libero arbitrio“ (Parisii 1648.).

ridebant, nihilominus simulasse Iansenianos, se cum *Thomistis* S. Thomae gratiam efficacem tueri. Postremo Molinismum insectantes odium illius ordinis, quem inimicissimum suum habebant, explere eumque vulnerare atque conficere posse videbantur.

Deceperunt illi fallaciter iurando, religiose profitendo, maxime autem turpiter mentiendo, illam a se gratiam efficacem S. Thomae defendi, primum Praedicatores, deinde Iesuitas, denique curiam ipsam Romanam. Quod nulla cum infamia factum est eorum, quos deceperunt. Rectissimum quemque animum affirmatio mendax facillime subire solet. Maiorem autem illis inferas iniuriam, si eos ad Iansenii errores propendisse arbitretur. Quod dum studiose cavemus, quid postea gestum sit, narrare pergemus¹.

Omnes fere Galliarum Episcopi ab Innocentio X. communiter petierant, ut iudicium Apostolicum de illis quinque propositionibus ferret, quas non Iesuita nescio quis, sed Facultatis theologiae Parisiensis syndicus Cornetus et Iansenii libro excoeperat. Pontifex statim Prid. Id. April. congregationem Cardinalium constituit eisque 13 Consultores e variis religiosis Ordinibus adiunxit, in his Praedicatores duos (P. Vincentium Candidum, Magistrum s. palatii, et P. de Pretis, Commissarium s. officii), magistrum generalem Ordinis S. Augustini Vicecomitem, denique Wadding et Fratres minoribus et Pallavicinum et Soc. Iesu. Illi per annos amplius duos consularunt. Interea circumcursando, adulando, machinando Iansenianorum emissarii, quorum dix erant St. Amour, circumvenire Pontificem conati sunt. Flagitare institerunt, ut disputare sibi cum adversariis liceret, quemadmodum de Auxiliis disputatum esset: id Pontifex repudiavit, nihil enim isto modo profici. Tum se defendere *Thomistarum* gratiam a se efficacem, negligere autem Iansenium simularunt. Iesuitas callidissimo artificio omnem de gratia a se efficaci doctrinam illis quinque propositionibus conclusisse, ut hoc fidei dogma illis condemnatis labefactarent. Mense autem Febuario anni 1652. scripto Pontifici oblati asseverarunt: 1. tantum *versatitem* gratiam sufficientem liberoque subiectam arbitrio, qualem Molina defendisset, a se

¹ Rapin, Mémoires sur l'Église et la Société, la Cour, la Ville et le Jan-sénisme, publié par L. Aubineau, Paris 1865. Vol. alterum. Rapin amicus erat Albizi, qui aliquando secretarius fuerat congregationis ad Iansenii quinque propositiones examinandas institutae, quo administro ipsa acta ei exscribere licuit.

impugnari, 2. id unum in illis quinque propositionibus defendi, quod ad gratiam efficacem pertineret, 3. nihil se Iansenium curare, nec eius librum tueri. Quibus artificis quum alios theologos, tum insignes Dominicanos, praesertim P. Reginaldum et utrumque illius Congregationis consultorem, fefellerunt, ut hi damnationem quinque propositionum, quas iam pridem a S. Thoma damnatas esse Billuart merito dixit, impedire conarentur. Qui proscriptis quinque propositionibus intelligere potuerunt, quantopere a Iansenianis delusi essent. Et reapse Stephanus Dechamps Soc. I. (l. 2. de haeresi Iansen. disp. 6. c. 9.) negavit, „acriores esse Iansenianismi adversarios illis theologis, qui vel in ipsa familia Dominicana vel e scholis eorum profecti doctrinae copia ingenique acumine praestarent.“ Quinimmo Ianseniani aliquando questi sunt, quod illi sibi plus nocuerint, quam vel ipsi Moliniani ¹.

Sed Ianseniani, ut diximus, saepe visi sunt doctrinam Bannesianorum a sua plurimum discrepantem profiteri. Fraude enim ac simulatione illa secta sustentabatur, fovebatur, propagabatur. Etenim edita bulla quum Summus Pontifex regesque Galliae et Hispaniae omni studio ad illam haeresim exstirpandam incumbere, Ianseniani, ut se tuerentur, ita se obtemperare simularunt, ut de sententia minime desisterent, seque *Thomisticis*, quemadmodum supra diximus, verborum formulis ac distinctionibus tegeant. Sed quoniam in plurimis libellis, ut Molinianos calumniantur, perpetuo actis Lemosii vel Pennae utebantur atque etiam aperte ad ea provocabant, Innocentius X. a. d. IX. Cal. Mai. 1654. sollemniter declaravit, eiusmodi actis *nullam omnino fidem esse adhibendam* ². Nihil secius illi libellis Molinismum exagitantes a Sede Apostolica proscriptum esse mentiebantur ipsosque Iesuitas circumvenire studebant, ut suam „Thomismi“ simulationem comprobarent. P. Ferrier consensus, ut colloquia cum Lalane et Girard apud Choiseul Convenensem Episcopum haberet. Illi se paratos ostenderunt *Thomistarum* doctrinam amplecti. Nihil P. Ferrier amplius requirebat. Sed ubi instare coepit, ut id, quod pol-

¹ Apud *Quesnellum* litterae *Walloni* repertae sunt, in quibus haec leguntur: „16 Sept. 1702. Ces gens-là font plus de tort à la vérité et à la bonne cause que des Molinistes déclarez.“ Liv. de Meyer, praef. art. 5.

² Manifestum est, non publicam tantum iuris auctoritatem illorum actorum, quam nemo defenderat, hoc decreto negari. Serrii cavillationes, cuius tota Historia in illis innititur, facile est refutare. Sed quoniam non vacat nobis, id eo securius omittimus, quod ad rem propositam non fore pertinet, verane illa sint an falsa, diiudicare.

licebantur, exsequerentur atque omni ambiguitate abstinere, declinarunt idque negarunt, quod ante confessi erant. Ille aliquando fraudem perspexit nec vero prohibuit, quominus in vulgus spargeretur, approbatam ab ipsis Iesuitis doctrinam Iansenianorum, et quaedam propositiones divulgarentur, haeresis veneno infectae, de quibus inter utrosque convenisse dicitarent.

Fraude aliquanto maiore in „pace Clementina“ usi sunt eadem adhibita simulatione gratiae a se efficaci Thomistarum. Alexandri VII. formulam, secundum quam iurare iussi erant, se quinque propositiones ita condemnare, ut a Iansenio essent intellectae, quatuor Episcopi Ianseniani litteris pastoralibus, usurpata iuris et facti distinctione, enervarant atque adeo sustulerant. Pontifex litteras reprehendit ipsosque rege consentiente officio privare instituit. Omni igitur exitu ad evadendum praeculso, sese paratos esse simularunt, *sine exceptione* formulae subscribere. Quid igitur fecerunt? Pontifici et Episcopis, qui pacem conciliarant, se sincere et sine ulla exceptione subscripsisse nuntiaverunt et hac una conditione veniam a S. Sede impetrarunt. Sed quum subscriberent, processus verbales, quos diligenter occultabant, confecerant, quibus iuris et facti quaestionem distinguebant: de facto non fidem ab Ecclesia, sed silentium officiosum requiri; ita condemnandas esse propositiones, ut eas Ecclesia intellexisset, sed id ad SS. Augustini et Thomae gratiam per se efficacem non pertinere. Interim illi processus verbales celabantur, iter Romanum a regni administris diligenter servabatur, ne quid de tanta iurandi temeritate Romam exiret. Qua pace composita ad subscriptionem Ianseniani, in quibus fuerunt ipse Arnauld et religiosae Portus Regii, convolarunt.

Pace aliquandiu frui sunt. Tanto studiosius libellos atque etiam opera ampliora contra Molinismum, gratiam *versatitem* solutamque Iesuitarum de moribus doctrinam divulgarunt. Quorum omnium numerus iniri vix potest. Nec responsa deficiunt aut responsorum impugnationes. Artificio autem illo, quo se gratiam a se efficacem propugnare simulabant, in certamen revocati sunt Bannesiani. Ita tanta librorum moles accrevit, ut omnis scriptio theologiae in hac una de gratia controversia verti videri possit. Praecipuam disputandi materiam Iansenianis acta Congregationum de Auxiliis suppeditaverunt. De quibus quum primi Arnauld et Quesnel (libro: „Tradition de l'Église“) scripsissent, tandem amplissimum volumen conflatum est Augustini Le Blanc, quod inscribitur: *Historia congregationum de auxiliis auctore*

Augustino Le Blanc, S. Th. Doctore, Lovanii 1699. Haec, si quidquam aliud, veterem controversiam accendit materiemque igni perpetuam admovit; ex hoc enim opere arma sibi acerrimus quisque nostrae doctrinae adversarius comparavit. De eo igitur paulo videtur uberius dicendum esse. Quod invito quidem facio; sed quum hic liber etiamnum magna apud eruditos auctoritate potitur, nisi hanc convellere contigerit, nihil fecisse nobis videmur.

„Mysterium“ eius originis (ut quidam initiatus loquitur¹) apertum est, quum Quesnellus Bruxellis publice comprehensus eiusque tabularium introspectum est. Etsi ipse evasit, tamen scripta eius iudicii exercendi argumenta Archiepiscopo Mechliniensi subministrarunt. Sententia in eum lata praeter cetera haec continet: „Quesnellum concurrens ad impressionem Historiae Congregationum de Auxiliis sine ulla approbatione Censoris ordinarii et non expectata Censura nostra.“² Archipraesulis procurator in *Causa Quesnelliana* (art. XXII. p. 468 ss.) rationes latae sententiae exponit et P. Livinus Meyer in praefatione Historiae Congregationis de Auxiliis et primo capite Historiae Vindicatae ex litteris ablati Quesnelli breviter narrat, quomodo illud opus confectum vulgatumque sit.

P. Norbertus d'Elbecque Ord. S. Domin., cui familiaris consuetudo cum quibusdam Iansenianis intercedebat, qui se *cursorum Thomistarum* ipse appellabat, ipso iam anno 1692. cuidam Ianseniano Parisiis nuntiavit, Romae quoque ab homine docto Historiam Congregationum de Auxiliis scribi. Amicus ille Parisiensis brevi post, litteris datis a. d. IV. Cal. Nov. 1693., rerum copiam septem voluminibus congestam P. Norberto obtulit eundemque

¹ Du Vaucel in litteris ad Quesnellum missis a. d. IV. Non. Aug. 1698: „Je sçavais le mystère touchant l'ouvrage du Sr. Banneretti.“ Hoc fictum nomen erat Serril. Nam Quesnellus caverat, ut in omni litterarum communicatione falsis nominibus uteretur, quemadmodum Iansenius fecerat in litteris ad Cyranum. Contigit autem, ut in illorum interpretationem veniretur, et „Causa Quesnelliana sive motivum iuris pro procuratore curiae eccl. Mechliniensis actore contra P. Quesnellum“ (Bruxellis 1724.), quo scripto Archiepiscopus snam in Quesnellum sententiam explicavit ac defendit, p. 319. plus 200 pseudonyma interpretatur.

² Haec tota sententia habetur in appendice Causae Quesnellianae et apud Liv. de Meyer, Praef. art. 6. p. XXXIV. Serry illam operam iudicio demonstratam a Quesnello praestitam esse negat: bibliopolem se inscio librum Quesnello ostendisse, ut resciret, quanta eius vendendi spes esset. Quesnellus ipse audacius omnia negat in suo „Motif de droit“ p. 165., nihil prorsus se ad libri editionem contulisse nec cum ullo typographo locutum esse affirmat.

postea consilio adiuvit. Ille scriptor Romanus ipse fuit P. Hyacinthus Serry Dominicanus. Qui ex actis Pennae et Lemosii et Coronelli, additis rebus a Iansenianis subministratis, amplissimum volumen Historiae confecit. Quam scriptam ad *cursorum* misit ut in Belgio typis oredetur. Is eam Serrio inscio ad Quesnellum familiarem suum detulit. Magna Romae laetitia exstitit, sed accessit timor, ne ille Oratorianus suas opiniones Iansenianas operi aspergeret. Da quo timore Vaucel Iansenista Roma ad Quesnellum sic scribit: „Heri ad Minervam occurrit mihi P. Massoulié; is magnopere se gaudere significavit, librum de Banneretti [P. Serril] in Tuis esse manibus. Idem de P. Reginaldi libro locutus est, de quo nihil admodum audiverat, ex quo istuc missus est. Thomismum quum pro aris foecisque tueatur, non dissimulavit timere sese, ne qua in utroque opere immutares, quae suae scholae rationibus minus consentanea essent, ac duriora quaedam ingereres, quae in malam interpretationem possent incurrere. Quem ego securum esse iussi.“ Nec timore caruit Serry gavisusque est, quum Quesnellus propositionem a Iansenio improbatam: gratiam a se efficacem ante ipsum originale peccatum necessariam fuisse, non delesset. Immo vero adeo ei Quesnellus satisfecerat, ut ei facultatem aliqua mutandi in quibusdam apologiis Historiae suae ipse concederet. Pro labore autem in Historiam impenso Norbertus familiaris duodecim exempla ei obtulit¹.

In litteris du Vaucel, quas commemoravimus, significatur, Reginaldi quoque magnum opus De mente Concilii Tridentini a Quesnello in Belgica editum esse. Id primo Roma ad Arnaldum missum est, qui pretium missionis libens solvit. Rem non confectam Quesnello Oratoriano, qui dux Iansenianorum eo mortuo fuit, reliquit. Vulgatus est liber sex septemve annis postquam Iansenianis traditus erat. Alius praeterea liber, Acta Lemosii, cura Iansenianorum de nostra controversia editus est. Nam P. de Viaixnes O. S. Bened., horum actorum editor, plurimum illis favit ob eamque causam a Ludovico XIV. in vincula coniectus est; praefationem Quesnellus scripserat, sed eam censores edi non sunt passi.

Quum Bruxellis Historia Congregationum tota typis descripta

¹ „Monsi 12 Juin. M. de Fréne [Quesnellus] mérite assurément bien dix exemplaires et plus pour ses peines. C'est pourquoi je lui en offre très-respectueusement et avec mille actions de grâce une douzaine.“ Causa Quesnelliana p. 471.

esset, eius divulgandae venia impetrata non est. Quesnellus facile se expedit. *Moguntiam vel Lovanium* libro inscribendum curavit. Metuebant etiam, ne liber in Indicem referretur¹. Quare auctoritatem sibi splendidis approbationibus comparare studuerunt. Quesnellus ipse praescripsit², quales eas esse oporteret, et quibus rationibus in iis impetrandis satisfaciendum esset censoribus. Nec veritus est ipsarum approbationum verba immutare.

Sed iudicem eius praestat audire illius criminis argumenta proponentem. Procurator curiae archiepiscopalis Mechliniensis in Causa Quesnelliana (p. 471 ss.) typis vulgata de Quesnelli opera ad Historiam collata ita scribit (p. 471.):

„P. d'Elbecque se signans *Le Postillon des Thomistes* scribit nomine Patris *Serry* qui embryonem operis istius conceperat, *Quesnelli* Secretario Montibus 12. Iunii (annus non additur). *M. De Fresne* mérite assurément bien dix exemplaires, et plus pour ses peines. C'est pourquoi (p. 472) je lui en offre très-respectueusement, et avec mille actions de grâce une douzaine.

„Certe dignus est operarius mercede sua; donum illud satis meruerat improbus *Quesnelli* labor, quo embryoni illi lineamenta dederat artificio satis insigni expressa, multumque foetum illum discordiae, conquisitis ex Gallia monumentis, auxerat, et sub ementitis rationibus approbationes ei sollicitaverat, quas ad sensum suum mutavit, vel, si ita velit, politas magis reddidit: 1. Aug. 1699. ita scribebat Quesnello D. Navaeus: *Je vous dirai en un mot, que le R. P. Verdin a donné l'approbation dans les termes les plus magnifiques qu'il a pu. Nous vous l'enversons quand nous avons nouvelle assurée du R. P. Henri. . . M. le Théologal donnera aussi la sienne avec bien du plaisir.* Interim placeat notare quomodo pro auctoritate sua approbationes illas immutavit Quesnellus. 1. Augusti 1699., ut iam diximus, dare adhuc debebat D. Denis Theologalis approbationem suam, et uti prostat in historia impressa, data fuisse 7. Martii 1699.; sed ostendimus in originali, ut Quesnellus loco 8. Augusti manu sua substituerit 7. Martii. Approbationem P. de Hondt, Presbyteri Oratorii Be-

¹ De qua re Vaucel Roma ad Quesnellum sic retulit:

6 Déc. 1698. Quelsquels additions que vous y mettiez, il sera difficile de la sauver de la censure, à cause de certaines rubriques que l'on a icy.

13 Déc. 1698. La *Causa Araldina* échappera sans doute plus aisément la censure que l'Opéra du Sr. Bameretti.

Revera Inquisitores Hispaniae librum notarunt.

² Apud Livinum de Meyer, Praef. Art. 2. p. 11. 12.

rulliani, qui non erat librorum Censor, praefixam isti historiae, totam confecit et manu sua exaravit Quesnellus, uti per autographum eius probavimus.

„In approbatione vero, quam ad opus illud dedit P. Verdin Minimus, cum approbator scripsisset: *Historias Congregationum de Auxiliis Divinae Gratiae* 4 hisce libris ab Eximio Domino Augustino le Blanc, S. Theologiae Doctore, fideliter expositas diligenter et cum singulari animi aviditate attente pervolvi, in quibus animadverti auctorem radiis et amore veritatis perfusum, perspicacissime earundem malignos depravatores detegentem ac refutantem, etc. Datum Leodii die S. Ignatio sacra 1699.: sic immutavit Pater *Quesnellus*: „Ad Laudem Gratiae omnipotentis, Apostolicae Sedis honorem et Augustinianae Thomisticaeque Scholae defensionem, prodit tandem in lucem integra ac sincera Historia Congregationum de Auxiliis Divinae Gratiae 4 hisce libris ab Eximio Domino Augustino le Blanc S. T. D. fideliter exposita, in quibus videre est auctorem radiis et amore veritatis perfusum, perspicacissime eiusdem Historiae malignos etc. Datum Leodii ultima Iulii 1699. Indicio P. Agathangeli varia addidit Quesnellus, titulumque libri ab approbato scriptum immutavit. Hunc etiam eius Secretarius inscribere debuit approbationi P. Henrici, qui certo Historiam illam non legerat, uti ex praecitata epistola D. Navei facile fuit eruere. Imo [p. 473.] cum omnes illae approbationes circa idem plane tempus, quo opus illud sub praelo Bruxellis gemebat, concessae fuerint: videmus Theologos illos Quesnelli iudicio et confectis motivis (consignatis sub eodem n. 114.) detulisse, ne visa quidem Historia illa; atque insuper tanto clarius apparet, Quesnellum hac in parte excessisse, cum non tantum Decretum Regii Senatus contempserit, verum et eluserit statutum Sacrosancti Concilii Tridentini, volentis, ut ab Ordinario Dioecesis, in qua impressio fiet, approbatio praeve habeatur; imo ne quidem habuerit censuram alicuius Theologi, qui totum opus mature pervolveret, et tota lege perspecta iudicium de Historia illa tulerat.

„Profecto tanta Ecclesiasticorum et Regionum Decretorum contemptrix arrogantia gravi meretur poena reprehendi: nam, ut habetur proverbiorum cap. 16. v. 5. *Abominatio Domini est omnis arrogans*, et si in ullo casu, in hoc obtinet regula iuris: *Non potest dolo carere, qui imperio Magistratus non paruit.*“

Quesnellus elegit, qui librum reviserent, eos viros, in quorum scriptis auctoritatibus aliquantulum immutare atque corrigere

sibi licere videretur. D. Denis, theologalis, Leodii ea docebat, quae ab academiis Lovaniensi et Duacensi publice notarentur; Quesnellus officiose promisit, se illum defensurum esse, id quod brevi post praestitit libro, quem „Justification de la doctrine de M. Henri Denis“ inscripsit. Ita ille, si qua de re dubitaret — de nulla autem dubitavit —, aliquid necessario indulgebat. Pater autem Henricus a S. Ignatio librum Leodii vulgavit a. 1709., quam „Ethicam amoris“ appellavit; ei fictam vulgandi facultatem vicarii generalis Leodiensis praescripsit, quam nec impetrarat unquam nec impetraturus esse videbatur, quia manifesti errores Ianseniani in eo continebantur.

Sed mutata etiam quaedam esse in illo opere a Iansenianorum duce tum in illis litteris satis significatur tum ex universo libro intelligitur.

Fieri potuit, ut P. Dominicanus in Societatem Iesu talia ederet convicia, quibus ille liber deformatur? Nam de ipsis etiam astrictologiae superstitionibus Iesuitae insimulantur!¹

Comma quoque famosum in extrema bulla contra Baium edita defenditur²; sed eundem usum habebat, quem posterior facti iurisque distinctio Iansenianorum: ut post tot Pontificum decreta liceret *Propositiones damnatas* ita defendere, ut eas earum auctores intellexissent.

Atque etiam hoc in Historia ostenditur, Calvinianos *Thomistarum* disputationibus usque adeo emendatos esse, ut vel mitigatis vel correctis pristinis erroribus *ad Ecclesiae doctrinam saltem in eo capite [de gratia] paene convolarint*³. Cuius rei exemplum praeter alia illud Petri Jurieu affertur: „Gratiam praevientem,

¹ Lib. III. c. 7. p. 382. 383. et IV. c. 5. p. 608.

² Legi constat in extrema illa bulla ab obstinatis quibusdam Balanis et Iansenianis: „quamquam nonnullae aliquo pacto sustineri possent in rigore et proprio verborum sensu ab assertoribus intento, etc.“ Id Serry (I. IV. c. 16. p. 678—681.) pro veritate luce clariore defendit et scriptorem appellat „Documentorum ad historiam Academiae Duacensis pertinentium“ („Mémoires importants pour servir à l'histoire de la Faculté de théologie de Douai“), quem librum illa academia statim ob errores Iansenianos et *calumnias* in eo propositas publica reprehensione notavit. Eius autem auctor ipse fuit Quesnellus, ut in iudicio demonstratum est. Qui quum idem mendacium in opus Serrii inculcasset et pro re exploratissima proposuisset, paulo post (1700.) ad hunc ipsum librum „omnium approbatione ac laudibus commendatum“ provocat in „Justification de la doctrine de Henri Denis“ p. 56. Atque in hunc modum illa secta et existimationem sibi et sectatores conciliavit.

³ L. III. c. 46.

determinantem, atque etiam *irresistibilem* profitentur Ecclesiae nostrae. Credimus scilicet, nos ad singulos actus bonos Spiritus Sancti gratia praeveneri et ad bonum speciali efficacia determinari, quae in electis victrix semper sit. Firma porro fide profitemur, eam Divinae Gratiae energiam, qua voluntas ad bonum *necessario* determinatur, *libertatem* minime laedere.⁴

Quae ipsa nuda est Calvinii sententia, eo differens a Iansenismo, quod gratia in electis semper victrix esse dicitur. Haec causa fuisse videtur, cur illi ad Ecclesiae doctrinam *paene* accessisse dicerentur; emendati autem existimantur, quod in principale dogma Iansenii, cum *necessitate stare libertatem*, aperte consentiunt.

Hos aliosque eiusdemmodi locos si non ab aliquo ex Praedicatoribus, sed a Ianseniano scriptos esse dixerimus, nihil profecto de illorum honore detraxerimus.

Ea, quae haecenus diximus, satis demonstrant, quam sit incerta „Historiae“ auctoritas. Quae enim mendacior unquam secta fuit, quam Iansenianorum? Quesnellum ipsius amici de quibusdam commonuerunt. Eadem tamen in Historia Congregationum vel ipse rursus posuit vel intacta reliquit. Hennebel ad eum scripserat, Vianen epistolam P. Lupi suo nomine signatam et in Quesnelli „Apologie historique des deux censures de Louvain et de Douai“ vulgatam (p. 464.) pro sua non agnoscere. Nihil minus eadem cum verbis ipsis, quae ille reprehenderat: *adeoque et imprimi*, adscripto etiam nomine Vianeni conspiciunt in Historia (I. I. c. 9. p. 60.). Item ille monuerat, quod in Apologia (p. 471.) dictum esset, legatorum academiae Lovaniensis narrationem eorum rerum, quae Romae gestae essent, Belgicae administratori a legatis (atque ita etiam a Vianen) traditam esse, hunc reclamare, quod illam se invito a solo Lupo traditam diceret. Idem tamen mendacium in Historia (I. I. c. 10. p. 69.) repetitur. Alia falsa quamquam ab amicis monitum scripsisse Quesnellum, P. Livinus de Meyer in Hist. Congr. de Aux. (praef. art. 7. p. XXVIII.) demonstrat; idem omnem errorum telam duobus voluminibus dissolvit. Talis est laudata illa Serrii Historia congregationum de auxiliis. Falsum est, quod auctor negat Quesnelli opera librum editum esse; id enim iudicis sententia probatur; falsum nomen urbis in fronte libri positum; depravatae approbationes; *nulla omnino fide* digna Acta Coronelli, Pennae, Lemosii, unde res in

⁴ De natura et gratia cap. 9. Ed. Roterodam. p. 119. Vocem „irresistibilis“ Serry vel potius Quesnellus scriptura distinxit.

Historiam translatae sunt; postremo tota conspersa atque intertextata est erroribus, criminationibus, depravationibus¹. Ac tamen ex hoc armario argumenta suae causae sibi depromere adversarii conseruerunt ad Societatis de gratia doctrinam impugnandam. Quam autem misere perturbati animi tam diuturna contentione fuerint, vix ulla res alia clarius demonstrat, quam quod magni theologi, velut Billuart, illud opus summis laudibus praedicant studioque acerrimo defendunt.

Supra dixeramus brevi post vulgatam Serrii Historiam Acta quoque Lemosii, e quibus magnam partem derivata est, a P. de Viaixnes edita esse. Is nominis Augustini Le Blanc simulationem patefecit. Sed haec illa sunt acta, quibus Innocentius X. *nullam omnino fidem esse adhibendam* declaravit.

Contra utrumque (Lemosium et Serrium) scripsit Livinus de Meyer. Opus inscripsit „Historiae controversiarum de divinae gratiae auxiliis sub summis Pontificibus Sixto V., Clemente VIII. et Paulo V. libri sex, auctore Theodoro Eleuthero“ (Antverp. 1705.). Serrius autem quum alteram sui operis editionem cum Apologia item Antverpiae edidisset, ille a. 1715. hanc sui defensionem addito nomine vulgavit: „Historiae controversiarum de divinae gratiae auxiliis sub summis Pontificibus Sixto V., Clemente VIII. et Paulo V. ab obiectionibus R. P. Hyacinthi Serry vindicatae libri tres.“ Utrumque volumen iterum 1742. Venetiis editum est.

P. Livinus merito non illis actis congregationum confidit a S. Sede non agnitis, sed amplissimam molem affert scriptorum, ad dogmatis rationem potissimum pertinentium, quae ante ignota fuerant, ut et ad historiae descriptionem et ad veritatis explicationem non parum adiumenti attulerit. Ipse Serry non fere audeat infitari genuina esse illa, quae afferuntur; sed eorum vim ad rem propositam demonstrandam extenuare solet. Multa P. Livinus ex Possino mutuatus est nec tamen ita singula persequitur, ut illo possit carere. Nonnunquam subirate pugnat, sed immoderatis criminationibus a Le Blanc laecessus facile excusatur.

Duo illa maxima Serrii et Meyeri opera librorum turba comitata est. Nam de historia congregationum de auxiliis plus triginta annos litigarunt scriptores, atque adeo ante editam Serrii

¹ Negat tamen Serry, Historiam suam vel in apice minimo posse falsitatis convinci, Réponse aux questions importantes, p. 400.

Historiam pugnari coeptum est. Nec vero quidquam allatum est gravis argumenti, quod apud illos non invenias.

Ad Meyeri „Historiam vindicatam“ Serry non respondit. Nam ut illum „responsionis honore dignaretur“, se voluerat ex tabulis congregationis refutari, ne in illud Scripturae offenderet: „Ne respondeas stulto iuxta stultitiam suam.“ Conditioni satisfieri non potuit, quod acta genuina a S. Sede edita non erant, ceteris vero fides omnis abiudicata. At Billuart *iustissimas rationes*, cur ille tacuisset, approbans responsum illud fastidiosum et indignam Scripturae usurpationem divulgavit¹. Ipse temperare sibi non potuit, quominus Serrii Historiam libro illo: „Le Thomisme triomphant“ (1725.) defenderet. Eo permagnam excitavit indignationem multorumque calamos acuit. Mortuum enim Fénélonem aggressus est; nec vero illius librum legerat atque ea narravit, quae ille nunquam dixisset; fateri coactus est, se ab amico deceptum². Idem accenso iam certamine hoc alterum opus emisit: „Apologie du Thomisme triomphant. On justifie aussi par occasion l'Histoire des Congrégations de auxiliis du P. Serry contre les chicanes de ses adversaires.“ (Liège 1731.)

„Historiae“ scriptione Serry gratiam inuit Quesnellum atque Iansenianorum³. E quibus Codde, Sebastensis Archiepiscopus, vicarius Apostolicus Bataviae missionum et schismatis in illis locis auctor, ut familiaris eius Krys Brigodio Quesnelli amanuensi a. d. VI. Id. Ian. a. 1700. nuntiavit, in hunc modum scripsit: „Historiam Congregationum de Auxiliis opus esse plane insigne, cuius fructus ad finem saeculorum permansuri essent.“ Idem, quum eodem anno cum Krys iter Romam faciens Patavium venisset, temperare sibi non potuit, quin Serrium, qui in ea urbe docebat, inviseret. A quo audivit, *quanti Quesnellum eiusque sanctissimam familiam faceret*. Errare enim non videtur, quum Binerum⁴ secuti compendium illud *le P.*, quod Krys in litteris de itinere Patavino a. d. XV. Cal. Ian. anni 1701. ad Brigodium missis usurpat, *le P. Serry* interpretatur. Idem ille alteris ad Brigodium

¹ Diss. 6. art. 6., de scientia media, § 8.

² Cuius laudator P. Labye in „Vita auctoris“, quae compluribus Billuarti editionibus praemittitur, id non potest non fateri. „Alter“, inquit, „amicus textum primae Epistolae D. de Fénelon ad Quesnellum adulteratum sibi subministrat. Noster auctor in fide sui amici aetate et eruditione venerandi textum allegat.“

³ Meyer, Hist. Praefat. Art. III. IV.

⁴ Apparatus eruditionis t. VIII. (1762.) p. 382.

litteris datis III. Non. Iun. 1702. quae inter Serrium et Coddium necessitudo esset, in hunc modum: P. Serrium nihil optare ardentius, quam ut *Historia Congreg. de Aux.* denuo typis describeretur; litteris ad P. Rivium (d'Elbecque) magnopere laudasse D. Godefridi scripta [quae Coddii scripta postea a Pontifice damnata sunt]. Cum Quesnello erat ei familiare commercium literarum. Ut primum famosus ille *casus conscientiae* Clementis XI. litteris (dati prid. Id. Febr. 1703.) proscriptus est, imminuenda proscriptionis vi *Iansenianorum familiam* consolari tentavit. Sic enim V. Non. Mart. (1703. vel 1704.) ad Quesnellum scribit: „non ob factum Iansenii [h. e., distinctionem Iansenianam *iuris et facti*] illum proscriptum esse; nihilominus bonos illos Patres factum intellecturos.“ Sic ille iudicii ecclesiastici de illo casu conscientiae tamquam nervos intercidit idque litteris ad Quesnellum, illius machinationis auctorem praecipuum, qua Ianseniana iuris et facti distinctio in Ecclesia stabiliretur. Idem longius progressus est. Promulgata Bulla *Unigenitus* quid fecerit, Albertinum, illius et in religione socium et in professoris munere Patavii successorem, exponentem audiamus.

„Hyacinthus Serry,“ inquit, „haud certe ex prava animi sententia — quod avertat a me Deus ut vel suspicer — sed ex sola systematis sui praecupatione *theologiam supplicem* ad Sedem Apostolicam dedit, in qua declarari sibi postulat, quomodo Quesnellii sui propositiones damnaverit. . . Eadem sola animi praecupatione etiam Eusebius noster Eraniste in opere, quo celeberrimam Benedicti XIV. Encyclicam ad clerum Gallicanum vindicat (Epist. 4. ed. Lugan. 1757. p. 110.), eandem Constitutionem „*Unigenitus*“ *alogam* vocat, ne dicam ineptam: La Bolla „*Unigenitus*“ (inquit) non si spiega con maniera chiara e precisa, nè quanto al vero legitimo senso delle proposizioni dannate, nè quanto alle censure o qualificazioni, che a ciascuna proposizione convengono, sicchè restiamo incerti e dubbiosi e intorno all' oggetto della sua decisione e intorno alla qualità del vizio, che corrompe ogni proposizione.“

Abest plurimum, ut id, quod Serry fecit, factum putemus ab Ordine Praedicatorum, quo fortiolem nec Ecclesia defensorem, nec haeresis hostem habuit; sed illud praetermittendum non fuit, ut et quam nulla fide digna esset Serrii Historia, cuius auctoritate in hodiernum diem eruditi viri uti soliti sunt, demonstraremus, et quantas insidias, insectationes, iras Ianseniani adversus Molinianos instruxissent, excitassent, fovissent, incendissent, in-

telligeretur, et appareret, quam turpiter actum esset cum quibusdam theologis, quod cum religiosorum Ordinum et Scholae iudicissimis Societatem Iesu tantis clamoribus et conviciis exagitant. Quae consensio causa fuit, cur illi, ut ab Apostolicae Sedis censuris se defenderent, tanto studiosius illam veterem, falsam, saepe repressam cantilenam redintegrarent, suam haeresim doctrinam esse *Thomistarum*. Sed ea occasio fuit Sedi Apostolicae, ut alia edicta, quae ad hanc controversiam, quam agimus, pertinerent, promulgaret.

Clemens XI. ab examinandis Quesnelli propositionibus Iesuitas removerat, ne ansam offerre videretur Iansenianis de iudicii iniquitate conquerendi. Ergo Praedicatores asceverat. Nihilominus conclamatum est, illa Bulla S. Thomae doctrinam de gratia a se efficaci damnatam esse. Noailles, Cardinalis et Archiepiscopus Parisiensis, caput reluctantium, quum Card. Orsinus Ord. Praed., amicus eius, Pontifex electus esset, ad eum scribens hac usus est excusatione: se ideo illi Bullae refragatum esse, quod timeret, ne quis eam ita interpretaretur, ut SS. Augustini et Thomae doctrina proseribi et scholae Thomisticae libertas constringi videretur. Cuiusmodi excusationibus ut occurreret¹, Pontifex Pipiae, magistro generali Praedicatorum, mandavit, ut libello sibi oblato de malevolis hominibus (Quesnelli sectatoribus), qui Bulla *Unigenitus* proscriptam esse doctrinam Thomistarum calumniarentur, expostularet. Quo facto Benedictus XIII. a. d. VIII. Id. Nov. litteris brevibus — quarum haec sunt prima verba: *Demissas preces* — consolatus est Praedicatorum de illa querela, quod SS. Augustini et Thomae doctrina proseripta diceretur; calumniam illam esse Bullam eo consilio interpretantium, ut ipsi fides derogaretur. „Magno igitur,“ inquit, „animo contemnente, dilecti filii, calumnias intentatas sententis vestris, de gratia praesertim per se et ab intrinseco efficaci ac de gratuita praedestinatione ad gloriam sine ulla praevisione meritorum, quas laudabiliter hactenus docuistis et quas ab ipsis SS. Doctoribus Augustino et Thoma se hausisse et verbo Dei summorumque Pontificum et Conciliorum decretis et Patrum dictis consonas esse *Schola Vestra commendabili studio gloriatur*.“

Postulatum erat a Pontifice magno studio, ut pro illis verbis: *commendabili studio gloriatur*, substitueretur: *iure gloriatur*; scilicet

¹ Haec ipsis verbis refero Patris Bauer, qui de ea re disseruit in „*Stimmen aus Maria-Laach*“ VII. 496.

rem praedicari, non personam, *Thomismum* laudari, non *studium* Thomistarum cupiebant. At Pontifex nihil nisi defendere illam scholam ab obiecta suspicione alicuius cum Quesnelli doctrina consensionis et notae Ecclesiasticae infictae, minime vero illam controversiam Molinianam dirimere voluit, num eadem esset *Thomistarum* ac SS. Augustini et Thomae doctrina, num illa recta esset ac vera, contraria autem falsa necne. Idem propositum fuit Bullae, cuius initium est *Pretiosus*, qua idem Pontifex plus duobus annis post, a. d. VII. Cal. Iun. 1727., Praedicatores defendens quodam loco (n. 30. al. 41.) vetuit doctrinam Thomistarum ulla macula aspergi, quasi cum erroribus a Sancta Sede proscriptis, nominatim Iansenii et Quesnelli, consentiret, omnesque theses ac libros, quibus id affirmaretur, condemnavit.

Sed quum essent, qui his scholae Thomisticae laudibus contra Societatis Iesu doctrinam de gratia abuterentur, Clemens XII. a. d. VI. Non. Oct. 1733. confirmatis Clementis XI. et Benedicti XIII. Constitutionibus *nihil detractum esse voluit ceteris catholicis scholis diversa de gratiae efficacia sentientibus*¹.

Doctrinam Bannesianam 18. saeculo insigni laude defenderunt Billuart et Card. Gotti; prioris Theologia, ut fuit praestantissima, ad illam propagandam non parum valuit. Inter eius adversarios, ut omittam Eusebium Amortum Ord. S. Aug., eminent Tournely, Doctor Sorbonicus. Eum *Molinaeum Doctorem* Billuart appellat, quo honore sane dignus est, etsi aliquam cum Molina controversiam habuit. Quod quidem tanto minus mirum videri debet, quod Ianseniani tot adversus Molinismum et Probabilismum calumniis omnium existimationem iudiciae occupaverant, ut in ipsa Societate essent, qui et constantem Nostrorum de gratia doctrinam studiosissime defenderent et Molinam desererent; in quibus fuit P. Daniel. Eadem vulgari opinione deceptus Tournely, quemadmodum supra vidimus, praecipua contra Molinianos propositione eam illis sententiam tribuit, quam ipsi inter stultissimas abiicerant. (Praellect. de grat. Chr. q. 7. art. 4. 2^a conclus. ed. Paris. tom. II. p. 431.)

Diuturnae illae atque acerrimae cum Iansenianis discepta-

¹ „Mentem tamen eorundem praedecessorum nostrorum compertam habentes, nolimus aut per nostras aut per ipsorum laudes Thomisticae scholae delatas, quas iterato nostro iudicio comprobamus et confirmamus, quidquam esse detractum ceteris catholicis scholis diversa ab eadem in explicanda Divinae gratiae efficacia sentientibus, quarum etiam erga S. Sedem praeclara sunt merita.“

tiones quum omnium theologorum oculos ad gratiae efficaciam convertissent, fieri non potuit, quin plurima de ea conscriberentur et maxime variae sententiae de illa quaestione ab Ecclesia non definita proponerentur. Sed quoniam illae omnes conflatae et superioribus videntur, ne a proposito longius digrediamur, eas singulatim hoc loco exponere omittimus. Praecipuas breviter enumerabimus; sunt autem haec: 1. Doctrina Bannesianorum; 2. Societatis Iesu; 3. moralium praedeterminationum, quae vim certumque effectum aut a gratiae excitantis claritate ac suavitate aut a perfecta cum voluntatis cuiusque studiis atque affectionibus convenientia mutuatur (v. supr. p. 317.); 4. doctrina Lemoine, quam Tournely sequitur, ad quem se S. Alphonsus Liguori¹ applicavit (v. supr. p. 318. et 323.); 5. Augustinianorum, quae illud cum Iansenianis commune habet, quod voluntas delectationem victicrem ac potorem sive gratiae sive cupiditatis sequi dicitur, in eo differt, quod *moralem*, non *veram* atque propriam necessitatem statuit; 6. Thomassini (v. supr. p. 31.); 7. eorum, qui ob mysterii obscuritatem nihil certi statuendum, sed cum D. Augustino dicendum censent, gratiam *miro et ineffabili* modo, salva tamen libertate operari.

Reliquum est, ut tristem finem controversiae impositum, quum et Ordines religiosi et theologiae gymnasia ad tantum tempus obruta iacuerunt, breviter commemoremus. Et pauca quidem prius de quadam eius rei in Austria anticipatione dicenda sunt.

Ibi enim quum contraria doctrina antea fuisset pervulgatissima, octavo decimo saeculo *Neo-Thomismus* in PP. Benedictinorum academia Salisburgensi acriter defendi coepit. Discessit enim illa theologiae schola tum florentissima a Card. Sfondrati, abbatis principis ad S. Galli, qui inter alios auctor illius primumque decus fuerat, via ac vestigiis. Non magis ille sincere in *Nodo praedestinationis* Societatis doctrinam contra *Neo-Thomismum* tuitus erat, quam posteriores theologi Salisburgenses studiose „omnes sententias omniaque pronuntiata Thomisticae ratiocinationis, ut et

¹ Nec vero illi in mentem venit, ut pro theologia haec docte explicatae scriberet; populariter enim, Tournely sequens, ut et ipse dicit et utrumque inter se comparanti manifestum est, quid de variis doctrinis sentiret, exposuit. Quod autem in huiusmodi libro illum insignem auctorem secutus est, id ei vitio vertere nemo debet. Summae quaedam eius sententiae: *omnem gratiam sufficientem sine alia gratia praecedente ad aliquem actum satis dare virtutis, non vero ad opera difficiliora, ob eamque causam hominem oratione uberioris petere gratias debere*, cum Molinianis praecclare congrunt: id quod supra satis demonstravimus.

superioribus saeculis et maxime septimo decimo in Galliae atque Hispaniae scholis Praedicatorum proposita erant, defenderunt⁴; „quarum scholarum universa doctrina tamquam per manus tradita ad Germaniae Benedictinos translata est“ (Werner, Geschichte der katholischen Theologie. München 1866. p. 92.). Gravius est affecta Societatis doctrina altera parte saeculi octavi decimi, postquam Gerardus van Swieten multum posse apud Mariam Theresiam imperatricem coepit. Is „in disciplinam scholasticam maximeque eius propugnatores Iesuitas petulanter inventus, eos ab adolescentium institutione, cui plurimis in locis praefecti erant, summoveere cum sodalibus adiutoribusque suis conatus est.“ Haec prospere successerunt. Maria Theresia a. 1759. Iesuitas administratione nuperrime confirmata studiorum theologiae ac philosophiae privavit, eam ad Simonem Stockium canonicum Societati aperte inimicum detulit. Is effectit, ut theologiae via ac ratione tradendae munus Augustinianis et Praedicatoribus committeretur, illis quidem dogmaticae, his eius, quam scholasticam vocabant. Ita Gazzaniga ex Ord. S. Dominici, vir insigni doctrina, in Universitate Viennensi docere coepit. Is Molinismum aggressus est. „In tertiae partis ‚Praelectionum‘ (Viennae 1770.) dedicatione Simonem Stockium Thomismi in Universitatibus Viennensi, Pragensi, Olmuciensis, Strigoniensi, Oenipontana, Friburgensi instauratorem praedicat; quam instauratorem redintegrationem intelligit verae castaeque rationis tradendae fidei morumque doctrinae, imprimis vero excitationem veteris, genuinae ac tamquam domesticae in Ecclesia de quaestionibus probabilissimi sententiae, et sincerae SS. Augustini ac Thomae Aquinatis de Divina gratia et praedestinatione doctrinae“ (Werner, l. c. p. 197. 198.).

In Stockii locum successit Rautenstranch abbas Benedictinus. Is se illis, qui rationem studiorum in Austria emendandam susceperant, liberioribus in religione sententiis commendaverat. In conficienda vero ratione studiorum, quam a. 1774. Maria Theresia confirmavit, id secutus est, ut omnes *sordes scholasticas* e theologiae scholis amoveret ac futuros theologos iis rebus solis institueret, „quarum in cura animarum, atque ita in rei publicae emolumentum usus esset.“ Atque ex his rationibus studia in Austria dirigi coepta sunt deventumque est ad ea tempora, quibus miseriora ac leviora theologia catholica nunquam vidit. „Circumscriptio,“ inquit Werner (l. c.), „atque deminutio omnis potestatis ecclesiasticae, et maxime Pontificiae, imprimis proposita fuit illius aetatis studiis, et magna, immo vero summa causa

exstitit, cur a Iesuitis, qui Ecclesiae utilitati uni omnium maxime serviebant, animi abalienarentur.“ Cum studiis Gallicanis conjuncta ac colligata fuerunt Ianseniana, atque ita ingens in *Molinismum* invidia exarsit. Sed Gallicanismus et Iansenianismus viam pararunt philosophiae erroribus. Neo-Thomismus ille, qui in Austriae Universitatibus potestate civili parumper adiutus effloruit, brevi exstinctus est et theologia ad omnem doctrinae novitatem ac levitatem, et ad falsae scientiae ratiunculas traducta. Idem fere, quod in Austria, omnibus locis evenit. Permisit Deus, ut Societas Iesu communi tot inimicorum incurusione opprimeretur. Disperditis collegiis ac missionibus aliarum doctrinarum patroni ad tempus sane brevissimum aucti sunt. Sed quidam etiam Protestantes fatentur, exstincta Societate Iesu illud propugnaculum eruptum esse, quo Ecclesiae auctoritas, constitutio, traditio, doctrina a profanis illorum temporum studiis atque erroribus defendebatur; tum vero fluctus publicae perturbationis ingruentes facile scholarum instituta vetera ac religiosorum domicilia proruerunt traditamque theologiae atque omnino scientiae rationem intercisam summoventur, et recentis levitatis erroribus etiam ad sacerdotes populumque fidelium aditum patefecerunt. Quorum fluctuum impetus etsi brevi retardati sunt, tamen terra vastata non statim recreabatur. Ita intelligitur, cur optimi doctissimi viri, qui scientiam ecclesiasticam in suum dignitatis locum restituri essent, quia ad tantum opus interrupta omni traditione theologia soli nullaque disciplina informati, immo vero recentium temporum opinionibus studiisque capti atque affecti accesserunt, summis ipsi implicati erroribus Hermesianismum, Guentherianismum, Traditionalismum, Liberalismum theologicum procrearent. Adversus hos philosophiae ac theologiae errores Societas Iesu a Pio VII. restituta inter primos pugnavit ac pro sua parte elaboravit, ut theologia et philosophia scholastica reviresceret. Quantum eius theologi hae in re profecerint, supra (p. 7.) significavimus. Quod qui consideraverit, aliquos quorundam errores lapsusque facile ignoscat, et fatebitur, Societatem Iesu hodie quoque id unum constanter sectari, ut scholarum disciplinas ex veterum rationibus tractandas suscipiat, dum eas simul explicando amplificare ac rerum novitati temporumque vicissitudini accommodare conetur.

Cuius doctrina, ab alumnis superioris scholae Thomisticae vel Parisiensis vel Salmanticae formata, alia non fuit atque communis et antiqua; quae constanter explicata ad magnam illam quaestionem reconciliandae cum libertate gratiae traducta est. Ea re-

conciliatio et antiqua fuit et nova, quia et e vetere Schola ac maxime D. Thomae doctrina derivata nec tamen eadem perspicuitate aut ab illo aut omnino a veteribus proposita erat. Cui ab initio duo genera adversariorum occurrerunt: alterum illorum *Scholae* inimicissimorum, Baianorum et Iansenianorum; alterum eorum, qui omnem aversati novitatem *scientiae mediae*, quae nova videbatur, doctrinam et, quae ab ea repetebatur, illius quaestionis enodationem defestati sunt. In horum concentum adversariorum ceterorum convenit vociferatio. Nec vero solam de gratia doctrinam accusarunt; fuerunt, qui omnia litterarum genera complecterentur, ut et de moribus solutiorem doctrinam, et in philosophia ac theologia nimiam ratiocinandi libertatem, et in studiis humanitatis rationes parum Christianas sectari diceremur.

Sed et has criminationes communes et illas gravissimas Societatis eiusque doctrinae accusationes, quas a principio huius nostrae disputationis commemoravimus, a rei veritate quam longissime aberrare, historiae inquisitione satis, ut confidimus, demonstravimus. Quamquam in huiusmodi controversia, quae saecula complexa sit, e singulorum erroribus de universa doctrina existimandum non est. Carolus Wernerus, litterarum theologiae existimator intelligentissimus, de nostrae Societatis theologia in hunc modum iudicavit: „Quum acerrime lacessiti essent,“ inquit, „magna in plerisque apologiis ac defensionibus aequitas ac moderatio necessario respondentium praedicari debet. Qui si quid erat erratum a quopiam, id non sunt infitiati“ (Franc. Suarez, Ratisbonae 1861., p. 378.). Atque etiam Pius IX. et scholarum studia Societatis et doctrinae praestantiam praeclare commendavit. Sic enim scribit in litteris, quibus Patribus nostris gymnasium Senogalliae, in patria sua, administrandum tradidit: „Nihil potius, nihil antiquius habere dignoscuntur [sodales Societatis Iesu] quam singulari cura, studio, industria, consilio, labore et maiorem Dei gloriam ubique promovere et sempiternam hominum salutem procurare, et sanam tueri ac propagare doctrinam et inventum pietate ac litteris imbuere cum maximo christianae et civilis reipublicae bono, ornamento atque praesidio.“ (In Actis Pii IX. PP. p. 526.) Sed id, quod hoc loco Summus Pontifex scribit, ipsi Ecclesiae inimici confirmant, quum tanto furore inflammati eo potissimum studia omnia conferunt, ut Societatis scholas tollant atque evertant.

A P P E N D I X.